

Imię i nazwisko

Klasa Grupa A

1. Wyjaśnij pojęcia.

konfederacje kapturowe –

elekcja *viritim* –

piechota wybraniecka –

2. Wymień trzy przepisy pochodzące z artykułów henrykowskich.

–

–

–

3. Dopisz daty roczne do podanych wydarzeń.

elekcja Stefana Batorego –

rozejm w Jamie Zapolskim –

4. Autor poniższego tekstu, Michał Bobrzyński, uważa wolną elekcję za przyczynę wypaczenia ustroju Rzeczypospolitej. Czy zgadzasz się z jego zdaniem? Uzasadnij odpowiedź, podając trzy argumenty.

Michał Bobrzyński o wolnej elekcji w Rzeczypospolitej, XIX w.

Elekcje, przeprowadzone po raz pierwszy viritim, pactami conventami skrzywione, zachwiały dotychczasową samoistność królewskiej władzy, przelały najwyższą władzę na naród-szlachtę i na jej reprezentantów, uczyniły króla u r z ę d n i k i e m, który powierzone mu obowiązki z ramienia narodu miał pełnić. Formułując te obowiązki, a przemilczając o prawach, dodając mu nieustanną kontrolę z senatorów, a upoważniając naród do wypowiedzenia posłuszeństwa królowi, uczyniła go szlachta mniej niż urzędnikiem, bo pragnęła w nim posiadać bierną, przyświecającą narodowi tylko przykładem swoim ideę i powagę. [...] Ustąpiły już, wymarły dawne filary programu „naprawy Rzpltej”, [...] oblęd wolności zmacił głowy szlacheckie i uczynił z nich masę objawiającą swoją siłę w wykrętnych teoriach i szkodliwych krzykach, a niezdatną do żadnego silnego, zgodnego, samodzielnego występu. Anarchia możnowładcza w niczem się za to nie zmieniła, bezkrólewia jedynie ją wzmogły, a co najgorsze przyzwyczały się do szukania punktu oporu już nie wewnątrz kraju, ale – o zgrozo! – poza jego granicami, na cudzoziemskich dworach.*

* Rzplta – Rzeczypospolita

Michał Bobrzyński, *Dzieje Polski w zarysie*, t. 1, Warszawa: Gebethner i Wolff, 1879, s. 124–125.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Imię i nazwisko

Klasa Grupa B

1. Wyjaśnij pojęcia.

konfederacja generalna –

sejm konwokacyjny –

interreks –

2. Wymień trzy zapisy zawarte w *pacta conventa* Henryka Walezego.

–

–

–

3. Dopisz daty roczne do podanych wydarzeń.

zdobycie twierdzy Połock przez Stefana Batorego –

wojna Stefana Batorego z Gdańskiem – lata

4. Autor poniższego tekstu, Michał Bobrzyński, uważa wolną elekcję za przyczynę wypaczenia ustroju Rzeczypospolitej. Czy zgadzasz się z jego zdaniem? Uzasadnij odpowiedź, podając trzy argumenty.

Michał Bobrzyński o wolnej elekcji w Rzeczypospolitej, XIX w.

Elekcje, przeprowadzone po raz pierwszy viritim, pactami conventami skrzywione, zachwiały dotychczasową samoistność królewskiej władzy, przelały najwyższą władzę na naród-szlachtę i na jej reprezentantów, uczyniły króla u r z ę d n i k i e m, który powierzone mu obowiązki z ramienia narodu miał pełnić. Formułując te obowiązki, a przemilczając o prawach, dodając mu nieustanną kontrolę z senatorów, a upoważniając naród do wypowiedzenia posłuszeństwa królowi, uczyniła go szlachta mniej niż urzędnikiem, bo pragnęła w nim posiadać bierną, przyświecającą narodowi tylko przykładem swoim ideę i powagę. [...] Ustąpiły już, wymarły dawne filary programu „naprawy Rzpltej”, [...] obłęd wolności zmacił głowy szlacheckie i uczynił z nich masę objawiającą swoją siłę w wykrętnych teoriach i szkodliwych krzykach, a niezdatną do żadnego silnego, zgodnego, samodzielnego występu. Anarchia możnowładcza w niczem się za to nie zmieniła, bezkrólewia jedynie ją wzmogły, a co najgorsze przyzwyczały się do szukania punktu oporu już nie wewnątrz kraju, ale – o zgrozo! – poza jego granicami, na cudzoziemskich dworach.*

* Rzplta – Rzeczypospolita

Michał Bobrzyński, *Dzieje Polski w zarysie*, t. 1, Warszawa: Gebethner i Wolff, 1879, s. 124–125.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. Pierwsi władcy elekcyjni na polskim tronie

Zakres rozszerzony. Model odpowiedzi

Nr	Grupa A	Grupa B	Punktacja
1.	<p>konfederacje kapturowe – związki szlachty powoływane w okresie bezkrólewia w województwach w celu utrzymania porządku w Rzeczpospolitej</p> <p>elekcja <i>viritim</i> – sposób wyboru króla po śmierci poprzedniego władcy przez ogół szlachty / wszystkich przedstawicieli stanu szlacheckiego; zasada uchwalona w czasie pierwszego bezkrólewia w Rzeczpospolitej</p> <p>piechota wybraniecka – stałe wojsko stworzone z chłopów przez króla Stefana Batorego w drugiej połowie XVI w.</p>	<p>konfederacja generalna – związek szlachty w Rzeczpospolitej w czasie bezkrólewia, powoływany dla utrzymania bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, w jego skład wchodziłi przedstawiciele wszystkich województw</p> <p>sejm konwokacyjny – sejm ustalający czas i miejsce elekcji królewskiej w Rzeczpospolitej w okresie bezkrólewia</p> <p>interreks – osoba zastępująca króla w okresie bezkrólewia, w Rzeczpospolitej funkcję tę pełnił prymas</p>	3 pkt
2.	<p>np.</p> <ul style="list-style-type: none"> – pozostawienie w Rzeczpospolitej wolnej elekcji – powołanie rady składającej się z 16 senatorów – organu doradczego króla – zobowiązanie króla do zwoływania sejmu co dwa lata – niemożność zwołania pospolitego ruszenia oraz nałożenia podatków przez króla bez zgody sejmu – prawo szlachty do wypowiedzenia posłuszeństwa królowi, gdyby władca łamał prawa stanu szlacheckiego i zasady ustrojowe 	<p>np.</p> <ul style="list-style-type: none"> – obietnica spłaty długów pozostałych po Zygmuncie Auguście – pokrycie kosztów edukacji stu polskich szlachciców w Paryżu – zasilenie armii Rzeczpospolitej kilkoma tysiącami francuskiej piechoty, która ruszy na wojnę z Moskwą – przywrócenie prestiżu Akademii Krakowskiej – zbudowanie polskiej floty – utworzenie funduszu w wysokości 450 tys. dukatów na rzecz Rzeczpospolitej 	3 pkt
3.	<p>elekcja Stefana Batorego – 1576</p> <p>rozejm w Jamie Zapolskim – 1582</p>	<p>zdobycie twierdzy Połock przez Stefana Batorego – 1579</p> <p>wojna Stefana Batorego z Gdańskiem – lata 1576–77</p>	2 pkt
4.	<p>Grupa A i B</p> <p><i>W odpowiedzi uczeń powinien wyrazić własne zdanie (czy zgadza się z autorem, czy się nie zgadza), a następnie odpowiednio je uargumentować.</i></p> <p><u>Tak, zgadzam się z argumentami Michała Bobrzyńskiego, że wolna elekcja przyczyniła się do wypaczenia ustroju Rzeczpospolitej.</u></p> <p><i>W uzasadnieniu uczeń mógłby uwzględnić takie kwestie, jak np.:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wolna elekcja osłabiła pozycję króla w państwie, a to doprowadziło w przyszłości do anarchii i upadku Rzeczpospolitej 		3 pkt (po 1 pkt za każdy argument uzasadniający odpowiedź)

<p>– czyniła z króla urzędnika państwowego, który nie może podejmować decyzji, a jedynie ma dopilnować, by państwo sprawnie działało</p> <p>– podczas wolnej elekcji wybór padał na kandydata, który obiecał spełnić wszystkie żądania szlachty, oraz takiego, który zdołał wystarczająco przekupić głosujących</p> <p>– z nadejściem epoki wolnej elekcji zapomniano o proponowanych w XVI w. reformach Rzeczypospolitej opierających się na silnej władzy monarszej</p> <p>– można wywnioskować, że autor uznał wolną elekcję za przejaw „obłądu wolności szlacheckiej”, tj. wypaczonej idei wolności szlacheckiej, a tę trzeba było ograniczać, gdyż prowadziła ku anarchii, ograniczała możliwości polityczne władcy oraz prawa innych stanów</p> <p>– okres bezkrólewia (między elekcjami) sprzyjał anarchii w państwie, tworzeniu zwalczających się wzajemnie obozów oraz szukaniu wsparcia na cudzoziemskich dworach</p> <p>LUB</p> <p><u>Nie, nie zgadzam się z argumentami Michała Bobrzyńskiego, że wolna elekcja przyczyniła się do wypaczenia ustroju Rzeczypospolitej.</u></p> <p><i>W uzasadnieniu uczeń może uwzględnić takie kwestie, jak np.:</i></p> <p>– wolna elekcja była najlepszym z możliwych rozwiązań ustrojowych w obliczu bezpotomnej śmierci króla Zygmunta Augusta, gdyż zapewniała następstwo tronu</p> <p>– to rozwiązanie ustrojowe gwarantowało, że nie dojdzie do wojny domowej, kiedy wymiera dynastia</p> <p>– była wyrazem demokratyzacji ustroju Rzeczypospolitej i była nowoczesnym rozwiązaniem jak na XVI w. – mogło brać w niej udział nawet 10% społeczeństwa (cały stan szlachecki), co nie zdarzało się w innych krajach</p> <p>– doświadczenie wolnej elekcji uczyło zachowań politycznych</p> <p>– istniała szansa na wybór najlepszego kandydata do tronu, co było bardzo korzystne dla funkcjonowania państwa</p> <p>– elekcja dawała też szansę, że królem zostanie osoba ciesząca się poparciem większości, a nie ktoś mający układy z najbogatszymi rodami</p> <p>– elekcje pogłębiały wiedzę o sytuacji w krajach pochodzenia kandydatów</p> <p>– dzięki wyborowi króla z zagranicy można było łatwiej zawrzeć sojusz z krajem, z którego pochodził kandydat</p> <p>– w drugiej połowie XVI w., kiedy wprowadzono wolną elekcję, państwo polsko-litewskie funkcjonowało dość sprawnie, nie można więc było mówić o wypaczeniu jego ustroju (np. sejm zbierał się regularnie, prężnie działał ruch egzekucyjny, a w 1573, roku pierwszej elekcji, przyjęto akt konfederacji warszawskiej); wypaczenie ustroju następowało sukcesywnie później, z innych powodów, i było związane z dominującą pozycją jednego stanu (szlachty) w państwie</p> <p><i>(lub inna, merytorycznie poprawna odpowiedź)</i></p>	
RAZEM	11 pkt